

MEŽS – tie nav tikai koki

Sabiedrības informēšana par mežsaimniecības aktualitātēm reģionālajā laikrakstā "STARS"

Ieskats Meža pētīšanas stacijas darbībā

Meža pētīšanas stacija tika izveidota 1928. gadā. Pa šiem gadiem daudz kas ir mainījies, arī funkcionalitāte un struktūra, bet vienmēr ir bijusi ideja – meža pētīšanas stacija ir vieta, kur satiekas zinātne, izglītība un prakse.

Kalsnavā ir saglabāts meža pētīšanas administrācijas centrs un informācijas centrs. Tāpat informācijas centri ir izveidoti Smiltēnē un Jelgavā. Tie visi sastāv no lielākiem un mazākiem mežu novadiem. Kalsnavā ir izmēģinājumu kokaudzētava, kur sagatavo materiālu pēcnācēju pārbaudēm.

Meža pētīšanas stacijas vadītājs **Mārtiņš Līdums** iezīmē, kā stacija strādā šobrīd: – Ne pārāk sen bija meža pētīšanas stacija "Kalsnava", kas bija Valsts meža dienesta sastāvā kā atsevišķa virsmežniecība ar specifiskiem mērķiem. Šeit pat Kalsnavā tika veikti dažādi pētījumi un izmēģinājumi. 2000. gadā Ministru kabinets lēma, ka ieviešis jēdzienu "Valsts zinātniskās izpētes meži". Tajā brīdī ar zināti un izglītību mežos nodarbojās gan meža pētīšanas stacija, gan Latvijas Lauksaimniecības universitāte (šobrīd LBTU jeb Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte). Kopš tā laika 28 tūkstoši hektāru valstij piederošo mežu tika izdalīti specifiskiem mērķiem zinātnes un izglītības

Mārtiņš Līdums uzsver: – Esam motivēti racionāli un ilgtspējīgi apsaimniekot šos mežus, lai varētu izpildīt funkciju zinātnes un izglītības atbalstam.

atbalstam. Par apsaimniekotāju tika iecelta Meža pētīšanas stacija. Daudzus gadus mēs darbojāmies Valsts meža dienesta paspārnē. Attīstoties būšana valsts budžeta rāmī neļāva īstenot dažus pārējos projektus un investīcijas.

Ministriņā tika pamanīts šis izaicinājums, ka lielākus investīciju un attīstības projektus, kas iet no gada uz gadu, ir sarežģīti realizēt. Apstākļi sakrita tā, ka 2014. gada aprīlī tika reģistrēta publiskā aģentūra Meža pētīšanas stacija, kuru

izveidoja LBTU un Valsts mežzinātnes institūts "Silava". Nokļuvām jaunā paspārnē. Tikām pie brīvāka ietvara, jo drīkstam savus budžeta līdzekļus izmantot arī nākamajos gados. Interesantā konstrukcija, kas ir unikāla visā Eiropā, ir tā, ka mums pašiem jānodrošina savu funkciju veikšana un eksistence, apsaimniekojot savus mežus. Esam motivēti racionāli un ilgtspējīgi apsaimniekot šos mežus, lai varētu izpildīt funkciju zinātnes un izglītības atbalstam.

Meža pētīšanas stacija ir platības ziņā lielākā laboratorija Latvijā. Tai ir 28 tūkstoši hektāru meža, kur zinātnieki, meža izglītības bloks var lūgt nodrošināt specifisku vai mazāk specifisku atbalstu, zinātnes gadījumā, hipotēžu pārbaudei dabā, bet izglītības jomā – lielākoties praksi atbalstu studentiem.

– Atbalsts ir plašs. Studentiem nodrošinām gan motorzāģu, meža mašīnu operatoru praktisko ieskatu, tāpat botānikas, dendroloģijas, taksācijas un citas prakses iespējas. Ir izveidota dronu flote, studentiem nodrošinot iespēju *dronot*. Esam iegādājušies portatīvos datorus, kas paredzēti ieviešanai mežā. Mums ir sava ģeotelpiskās informācijas sistēma, kuru studenti var izmantot, lai apgūtu modernās tehnoloģijas mežu apsaimniekošanā, bet zi-

nātnieki – lai varētu vieglāk plānot savus atbalsta pieprasījumus, apsaimniekot un uzraudzīt jau esošos objektus. Cenšamies iet līdzi laikam, – uzsvēr Meža pētīšanas stacijas vadītājs. – Jāteic, mūsu darbības virziens prasa zināmu brīvību, jo zinātnieki ir radošas personas. Tāpat ir ar studentiem. Pricējami, ka esam pašprietiekami, racionāli apsaimniekojot mums uzticētās mežu platības. Jau vairākus gadus, ļoti mērķtiecīgi ejam uz ļoti attīstītu datu ievākšanas sistēmas izveidošanu. Ir sensori un mērierīces, kas reāllaikā nepārtraukti nolasa datus un automātiski tos pārraida uz serveri. Mums ir divas vides monitoringa stacijas. Tie ir torņi ar ārkārtīgi precīzu gāzu mērīšanas sensoru komplektu. Doma ir ar šo zinātniekiem ļaut piedalīties elitāros zinātnes klubos pasaulē, kur ir specifiska, ne tik viegli ievācama, bet ļoti precīza informācija, šajā gadījumā – informācija, kā elpo mežs un augsne, kāda ir oglekļa aprīte, siltumnīcas efektu izraisošo gāzu aprīte mežā un augsnē. Ir ļoti svarīgi dabūt precīzus un zinātniski pamatotus pierādījumus, ka var gan saimniekot, gan būt segemisijām draudzīgiem vai pielāgotiem klimata pārmaiņām. Tāpat nebaidāties investēt kokaudzētavā, kas mums ir Kalsnavā.

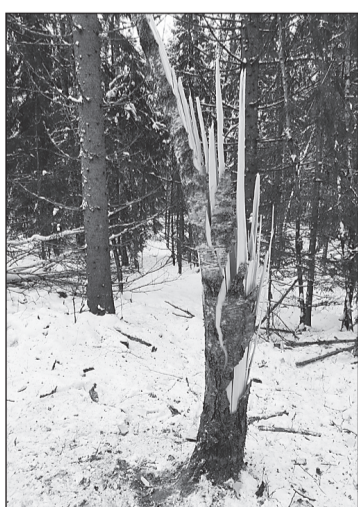
Klimata pārmaiņas ir neizbēgamas

Meža pētīšanas stacijā zinātniskās izpētes objekti ir visdažādākie. Vislielākās platības aizņem koku stādu pēcnācēju pārbaudes, kas ir meža selekcijas programma. Tāpat nodarbojas ar adaptīvo mežsaimniecību.

Mārtiņš Līdums iezīmē: – Mēs piedalāmies un veidojam zinātniskās izpētes objektus, kas pārbauda hipotēzes, kā nākotnē, mainoties klimatam, mežsaimniecība varētu turpināt būt mērķtiecīgs zemes izmantošanas veids Latvijā. Kādas būtu sugas, apsaimniekošanas principi, kas būtu jāņem vērā, klimatam mainoties u. t. t. Ir skaidrs, ka klimata pārmaiņas ir neizbēgamas. Varam diskutēt, cik daudz tās esam izraisījuši mēs, cik to ietekmē dabiskie cikli. Jebkurā gadījumā klimata pārmaiņas notiek. Manā skatījumā, ir skaidrs, ka to mēs apturēt nevaram, bet varam pielāgoties klimata pārmaiņām, varbūt kādos segmentos pārmaiņas mainās, bet ne apturēt.

Meža apsaimniekošanā, tāpat kā citās jomās, klimata pārmaiņas ir liels izaicinājums, jo, mainoties klimatam, ir jāpielāgojas.

– Meža apsaimniekošanas jomā modeļi par nākotni atšķiras ļoti lokāli. Nacionālais klimata

Adaptīvā mežsaimniecība pēta potenciālo klimata pārmaiņu ietekmi uz mūsu mežu.

modelis vai pieeja, kā patiešām pielāgoties klimata pārmaiņām, ir izaicinājums. Zinātnieki ir pieņēmuši šīs grūtības. Tieši meža apsaimniekošanā ir pētīšanas virziens – adaptīvā mežsaimniecība. Tiek pētīti modeļi, kā var saimniekot, lai tas būtu racionāli un ilgtspējīgi, – skaidro pētīšanas stacijas vadītājs. – Mežam augot, tas piesaista oglekli. Tādā veidā mēs samazinām oglekļa emisijas. Jo mežs ražīgāks, jo vairāk pie-

saista. Gala beigās nonākam pie produkta, kas oglekli iekonservē (mēbeles). Savukārt, koku atstājot mežā, sadalīšanās procesā atkal daļa oglekļa nonāk augsnē, bet daļa – gaisā. Cikls ir nebeidzams. Pirmajā brīdī nevienam neienāk prātā, ka koks ir oglekļa glabātve. Līdz ar to racionāla meža apsaimniekošana ir svarīga klimata jautājumu risināšanā. Tāpat mežam ir daudz citu funkciju. Manuprāt, neviens nevēlētos, lai

mūsu tradicionālās koksugas būtu aizgājušas bojā. Tāpēc ir adaptīvā mežsaimniecība, kas mēģina eksperimentēt un modelēt, kādas varētu būt nākotnes briesmīgās katastrofas.

Viens no veidiem ir vētras jeb spēcīgo vēja brāzmu modelēšana dabā. Vienkāršā valodā runājot, koku laušana.

– Zinātnieki, izmantojot dažādus palīgīdzekļus, lauž kokus. Tas ir liels izaicinājums, jo nekad nevar zināt, kā koks reaģēs. Tiek mērīta primārā lūšana, sekundārā lūšana, tiek veidoti algoritmi, kādā režīmā audzēti koki un meža audzes ir izturīgāki vai mazāk noturīgi pret vēja brāzmām. Ir diezgan skaidrs tas, ko rāda klimata modeļi, – stiprākas vētras kļūs arvien biežākas. Protams, to izjūtam jau šobrīd. Tās gan nav nemaz tik ekstrēmi spēcīgas, bet tās ir lapu laikā, kad ir lielāka masa. Koki tam nav pielāgojušies. Visticamāk, šādi vēji būs arvien vairāk, un zinātnieki vēlas noskaidrot, kāda varētu būt nākotnes mežu audzēšanas prakse. Šobrīd pirmie atzinumi ir, ka esošajām audzēm, īpaši egļu, aprītei jābūt ātrākam. Jo isāku laiku audzē, jo lielāka iespējamība, ka lielā vētra kokus neķers. Tāpat lielu postu

nodara arī kaitēkļi. To esamība norāda, ka nav vairs spēcīgu ziemu un kaitēkļi masveidā savairojas. Līdz ar to ir jautājums, cik lielas monosugu audzes ir loģiskas nākotnē. Nepietiek tikai, ka mēs modelējam noturību pret ekstrēmiem vējiem, audžu struktūras noturību pret kaitēkļiem, bet jāsaprot vēl oglekļa piesaistes un siltumnīcas efekta gāzu emisija. Jāsaprot, kā ar mežu varam dot pienesumu. Tas nav tikai ekonomiskais aspekts vai oglekļa saglabāšana produktos, bet arī tā savākšana audzēšanas ciklā. Gāzes ir dažādas, visai dzīvīga ekosistēma tāpat ir arī augsne. Lai gan tur koncentrācijas ir nelielas, tāpat tās veido sarežģījumus modelēšanai, algoritmam, – norāda Mārtiņš Līdums.

Lappusi sagatavoja
AGRITA NUSBAUMA-KOVALEVSKA,
izmantoti
AGRA VECKALNIŅA foto

Projektu finansē
**MEŽA
ATTĪSTĪBAS
FONDS**